

Organic news

Serbia
organica

NACIONALNA ASOCIJACIJA
ZA ORGANSKU PROIZVODNJU

BROJ 27-28. NOV.-DEC. 2013.

Serbia
organica

NACIONALNA
ASOCIJACIJA
ZA ORGANSKU
PROIZVODNJU

IMPRESSUM

Za izdavača
 Nada Mišković,
 Nacionalna asocijacija za
 razvoj organske proizvodnje
 "Serbia organica"
<http://www.serbiaorganica.org>
 Molerova 29/a, Beograd
 tel: 065 855 68 68
office@serbiaorganica.org
 ISSN 2217-9844 (Online)

Menadžer projekta:
 Ivana Simić

Glavni i odgovorni urednik:
 Jelena Sajić

Saradnici:
 Olga Kešelj
 Dr Vladan Ugrenović
 Dr Vladimir Filipović

Dizajn & prepress:
 Ivan Tarle

Izvršna produkcija:
 Centar za održivu
 poljoprivredu i ruralni razvoj

Content

Minister of agriculture Dragan Glamocic sees the integral and organic agriculture and this type of food as the focus point and a chance for the Serbian agriculture. Glamocic and the delegation of the Ministry of agriculture spent 2-days in Austria where he had an interesting discussion with Austrian colleague Nikolaus Berlakovic. Minister stressed out all opened issues, and related matters. "We have agreed that our chance lies in integral and organic agriculture rather than in mass production", Glamocic stated. He added there was a discussion on GMO as well. "Our legislation needs to be complied, but Serbia needs to stay GMO free country. We will not allow cultivation of GMO plants neither their use for humans", he concluded.

National Association for development of organic production "Serbia Organica", Ministry of agriculture and German organization for technical support GIZ, Programme for development of private sector in Serbia – Access are publishing for several years now the study "Organic agriculture in Serbia". This publication reflects on organic sector in Serbia, as well trends of sector development and its potential. This year edition is 2.000 printed publications. "Organic agriculture in Serbia 2014" and its copy in English will be available for download. Our experience shows that 9.500 soft copies is downloaded annually from leading foreign and domestic web sites that had this publication available.

The National Association "Serbia Organica" and association "Agromreza" from Belgrade organized 2-day exhibition in "Domaci ducan" (Store for home made products) on the green market Zeleni venac. With a support of the Ministry of agriculture a numerous traditional and organic certified agricultural products, processed food and handicrafts were exhibited. The great number of visitors, consumers and potential producers showed that families are interested in origin of products and that they are willing to pay for these types of products. Interest in organic production showed to be big. Besides promotional, the exhibition had educational character as well. Producers were able to see advantage of diversification of services through agro-eco-tourism and improvement of on farms offer, especially in rural areas.

Sadržaj

Vesti i događaji

- Glamocić: Šansa u organskoj hrani
- Srpski organski proizvodi na simpozijumu u Maroku
- Održana izložba tradicionalnih i organskih proizvoda
- Pannonia Organica – Multifunkcionalna poljoprivreda

Aktuelno

- Kreirana Nacionalna istraživačka agenda za organski sektor
- Nedovoljna proizvodnja organske hrane u Srbiji

Tema

- Gajenje mahunarki po organskim principima
- Zajednica koja podržava poljoprivredu

Svet

- 2014. - Međunarodna godina porodičnih gazdinstava
- Moskva: Prva međunarodna izložba za organsku industriju
- Voće i povrće, španski organski ambasadori
- Zdrav "organski" rast u Finskoj

Ministar poljoprivrede Dragan Glamočić smatra da su šanse srpske poljoprivrede u proizvodnji organske i integralne hrane i da na to treba da se koncentrišemo.

Glamočić, koji je nedavno sa delegacijom Ministarstva poljoprivrede boravio u dvodnevnoj radnoj poseti Austriji, imao je veoma interesantan razgovor sa austrijskim kolegom Nikolausom Berlakovićem. Ministar je ukazao da su otvorene mnoge teme, i da je interesantno da postoji puno dodirnih tačaka.

“Saglasili smo se da nemamo šansu masovne proizvodnje hrane, već organske i integralne hrane”, istakao je Glamočić. On je dodao da je bilo reči o genetski modifikovanim organizmima. “Preneli smo stav da moramo uskladiti naše zakonodavstvo, ali da Srbija mora ostati ‘GMO slobodna’ zemlja. Nećemo dozvoliti gajenje GM biljaka, i njihovu upotrebu za ljude”, rekao je on. Glamočić je kazao da je sa austrijskim ministrom razgovarao i o potencijalima za saradnju dve zemlje, prvenstveno o mogućim investicijama.

Austrija je, prema njegovim rečima zemlja koja je najveći investitor u Srbiji i na tome

Glamočić: Šansa u organskoj hrani

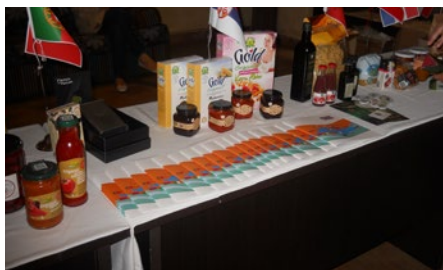

će se raditi i ubuduće, posebno jer smo svesni da imamo problema sa budžetom i finansijama, te jedino rešenje predstavlja privlačenje investitora.

Upitan koji potencijali postoje u Srbiji on je kazao da ih ima puno. Kao primer naveo je potencijal proizvođača voća. “Imamo kontakt sa austrijskom firmom ‘Agrana’ koja je zainteresovana da dođe na naše tržište, da objedini našu ponudu koju

imamo usitnjenu. Imamo potencijale i u proizvodnji skroba jer smo jedna od najvećih zemalja proizvođača žitarica. Takođe vidimo da smo prisutni i u proizvodnji bioetanola. To su veliki potencijali”, uveren je Glamočić i ističe da će upravo u tim segmentima Srbija tražiti potencijalne investitore, kao i da je “Agrana” jedna od zainteresovanih.

Srpski proizvodi na simpozijumu u Maroku

Početak decembra Srbija je imala priliku da predstavi pojedine organske proizvode na “Međunarodnom simpozijumu o organskoj poljoprivredi u mediteranskom regionu i proizvodima sa oznakom porekla” u Maroku.

Iz naše zemlje predstavljeni su proizvodi koji su proizvedeni metodama organske proizvodnje i koji su obeleženi nacionalnim znakom. Organski ajvar i džem od šljiva predstavila je firma Foodland, dok je firma Repro Trade izložila organski integralni korn fleks i testenine od organskog integralnog kukuruznog brašna.

U okviru ovog simpozijuma održan je i sedmi sastanak Mreže za organsku poljoprivredu mediteranskih zemalja MOAN, čiji je član i srpsko Ministarstvo poljoprivrede. Cilj sastanka je bio da članovi ove mreže, koja okuplja 24 ministarstva poljoprivrede evromediteranskih zemalja, razmene mišljenja o razvoju, preprekama i budućim izazovima za razvoj organskog sektora.

Organska poljoprivreda u Srbiji 2014

Publikaciju “Organska poljoprivreda u Srbiji” već duži niz godina uspešno objavljuju Nacionalno udruženje “Serbia Organica”, Ministarstvo poljoprivrede i Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju GIZ, Program za razvoj privatnog sektora u Srbiji ACCESS.

Ova publikacija sadrži pregled stanja u organskom sektoru u Srbiji, kao i trendove razvoja sektora i njegove potencijale. Namenjena je postojećim i budućim akterima u agroindustriji i očekuje se da će podstaći diskusije i zanimanje za razvoj i investicije domaćeg organskog sektora.

Ovogodišnji tiraž je 2.000 odštampanih publikacija, i one će biti predstavljene na svim značajnim domaćim ali i evropskim sajmovima, događajima i stručnim sastancima, skupovima i promocijama. “Organska poljoprivreda u Srbiji 2014” i njena verzija na engleskom jeziku biće dostupne i u elektronskom obliku, a dosadašnje iskustvo pokazuje da se godišnje preuzme oko 9.500 elektronskih publikacija sa vodećih inostranih i domaćih sajtova na kojima su publikacije objavljene.

*Emilija Stefanović,
GIZ/ACCESS Menadžer projekta
Marija Kalentić,
GIZ/ACCESS Menadžer projekta*

Organska poljoprivreda u Srbiji 2014

Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju GIZ, Program za razvoj privatnog sektora u Srbiji ACCESS, izdala je publikaciju koja je rezultat rada radne grupe u kojoj su učestvovali predstavnici mnogih naučno istraživačkih institucija kao i vodećeg nevladinog sektora u Srbiji iz oblasti organske poljoprivrede.

Kao rezultat rada ove radne grupe prepoznato je da je jedan od dodatnih razloga koji koči razvoj organskog sektora pored nedostatka modernih tehnologija i nizak nivo znanja u sektoru i odsustvo sistematske saradnje i povezanosti privatnog sektora i nauke i istraživanja. Istraživači nisu dovoljno upućeni u probleme sa kojima se susreće organski proizvođač u Srbiji i samim tim nisu u mogućnosti da svoja istraživanja usmere u pravom pravcu. Bez inovacionih rešenja primenljivih u našoj proizvodnoj praksi dalji razvoj i podizanje konkurentnosti srpskog organskog sektora je nemoguće. Takođe je identifikovan i nedostatak odgovarajućih poziva nadležnih javnih institucija za istraživačke projekte u ovoj oblasti.

NEOPHODNA BOLJA KOMUNIKACIJA MEĐU UČESNICIMA U ORGANSKOM SEKTORU

Razmena između naučnika, istraživača i poslovnih i političkih subjekata je od suštinskog značaja za stvaranje novih praktičnih rešenja i jedan je od preduslova za širenje inovacija i najbolje prakse, kroz poboljšanje kvaliteta

Kreirana Nacionalna istraživačka agenda za organski sektor

primenjenih i interdisciplinarnih istraživanja u organskoj poljoprivredi. Ovaj izazov je prepoznat u novembru 2011. godine od strane predstavnika radne grupe Nacionalnog akcionog plana za razvoj organske proizvodnje 2013-2017 (NAP) za istraživanje i obrazovanje. Radna grupa definisala je kao prioritetsnu meru Izradu nacionalne istraživačke agende za sektor organske proizvodnje (Mera 6.1) u okviru Cilja 6. Uspostavljanje primenjenih istraživanja u oblasti organske proizvodnje NAP- a.

Iako se usvajanje NAP-a očekuje tek sledeće godine, zbog velikog značaja istraživačke agende predstavnici radne grupe su, uz podršku GIZ-a, tokom prošle godine u nizu radionica i radnih sastanaka započeli njeno kreiranje i definisali prioritetsne naučne oblasti, koje najviše doprinose razvoju organske proizvodnje u Srbiji i daju odgovor na postojeće i buduće izazove.

Nacionalna istraživačka agenda za sektor organske proizvodnje sagledava ekonomske, ekološke i socijalne aspekte organske poljoprivredne proizvodnje i prehrambene industrije. Cilj agende je da služi kao orijentir i smernica naučno-istraživačkoj zajednici u planiranju budućih istraživanja, koja su u saglasnosti sa potrebama privatnog sektora

Nacionalna istraživačka agenda za sektor organske proizvodnje

ra i u skladu sa tekućim međunarodnim istraživačkim strategijama i dokumentima u sektoru organske proizvodnje. Ona predstavlja detaljan pregled prioriteta istraživanja i razvoja i ističe probleme koji treba da budu u fokusu naučno-istraživačke zajednice. Takođe, agenda treba da služi kao potpora pri lobiranju kod nadležnih javnih institucija pri kreiranju i raspisivanju poziva i tendera.

Emilija Stefanović,
GIZ/ACCESS Menadžer projekta
Marija Kalentić,
GIZ/ACCESS Menadžer projekta

Održana izložba tradicionalnih i organskih proizvoda

Nacionalno udruženje za razvoj organske proizvodnje "Serbia organica" i udruženje farmera, osnivača kooperativa, menadžera i konsultanata "Agromreža" iz Beograda organizovali su dvodnevnu izložbu u "Domaćem dućanu", na pijaci Zeleni venac.

Uz podršku Ministarstva poljoprivrede, izložen je veliki broj tradicionalnih i organskih sertifikovanih poljoprivrednih proizvoda i prerađevina kao i rukotvorine. Veliki broj posetilaca, potrošača i potencijalnih proizvođača pokazao je da je sve veći broj porodica veoma zainteresovan za porijeklo proizvoda koje troši, kao i da je za njih spremno da izdvoji više novca. Veliko je interesovanje i za otpočinjane bavljenjem organskom poljoprivrednom proizvodnjom. Izložba je pored promotivnog imala i edukativni karakter. Proizvođačima je predložena prednost diverzifikacije usluga kroz

razvoj agro-eko-turizma i poboljšanja ponude proizvoda na gazdinstvima, naročito u ruralnim predelima. Predstavljene su mogućnosti unapređenja prodaje proizvoda uz podršku udruženja kroz razvoj mreže stalnih kupaca u urbanim sredinama. Posetiocima je predstavljen veliki broj tradicionalnih i organskih proizvoda koji se

mogu poručiti uz posredovanje i pomoć udruženja. Zainteresovanima su predstavnici udruženja omogućili da dobiju odgovore na sva pitanja vezano za način proizvodnje, sertifikacije, mogućnosti prodaje, itd... S obzirom na uspešnost ove manifestacije nadamo se da će ih u budućem periodu biti više.

Pannonia Organica – Multifunkcionalna poljoprivreda

U Novom Sadu je 2. decembra 2013. održano predavanje u organizaciji Zelene mreže Vojvodine, a u okviru projekta Pannonia Organica iz IPA programa prekogranične saradnje Hrvatska-Srbija. Predavanje "Specifičnosti organskog semenarstva i genetički resursi", koje je održao dr Vladan Ugrenović, baziralo se na značaju organske poljoprivrede u očuvanju genetičkih resursa. Na živoj diskusiji dati su odgovori na česta pitanja - na koji način je najbolje čuvati semena u okviru gazdinstava, kako seme iz sopstvene proizvodnje prevesti u organsku proizvodnju, kako sačuvati domaće sorte, kako se pripremiti i koje korake preduzeti za započinjanje organske proizvodnje. Diskusiju su vodili stručnjaci prof. emeritus dr Branka Lazić i dr Vladan Ugrenović, a prisutni su bili organski proizvođači iz okoline Novog Sada, budući organski proizvođači, studenti poljoprivrednog fakulteta, predstavnici medija kao i predstavnici partnerskih organizacija iz Hrvatske koji su doveli organske proizvođače iz Osiječko-baranjske županije.

Serijski predavanja koja se odnose na Multifunkcionalnu poljoprivredu, u okviru

aktivnosti projekta Pannonia Organica vezanih za edukaciju, završena je 11. decembra u Kovilju. Prisutni učesnici, u najvećem broju stočari, po prvi put su imali priliku da pogledaju film "Agrobiodiverzitet Krčedinska Ada" i odlušaju predavanje o važnosti organske proizvodnje u očuvanju biodiverziteta. Predavanje je držala Jelena

Savić, master ekologije. U diskusiji oko problema vezanih za korišćenje i upravljanje Krčedinskom Adom kao zaštićenim prostorom, učestvovali su svi prisutni. Celom događaju je prisustvovao i dr Slobodan Puzović, pokrajinski sekretar za urbanizam, graditeljstvo i zaštitu životne sredine sa saradnicima.

Regionalna privredna komora Pančevo organizovala je skup posvećen organskoj proizvodnji, u okviru kampanje Svetski dan hrane 16. oktobar - Oktobar mesec pravilne ishrane, koji se ove godine obeležava pod sloganom "Zdravlje zavisi od pravilne ishrane - Održivi sistem snabdevanja hranom - za bezbednu hranu i pravilnu ishranu". U okviru skupa, izlaganje na temu pozicije organske proizvodnje u svetu i u Srbiji, imao je dr Vladimir Filipović, direktor Instituta za proučavanje lekovitog bilja "Dr Josif Pančić".

U okviru reforme Zajedničke poljoprivredne politike i ruralnog razvoja za period 2014-2020. godine, Evropska unija daje punu podršku razvoju organske proizvodnje, opredeljujući trećinu sredstava za ove svrhe. Što se tiče tržišta Srbije, ova oblast je zakonski regulisana, podležer sertifikaciji i nalazi svoje mesto u više nacionalnih strateških dokumenata. Nacionalno udruženje za razvoj organske proizvodnje "Serbia organica" u saradnji sa Ministarstvom zdravlja i drugim relevantnim institucijama radi na afirmaciji i razvoju organske proizvodnje u Srbiji. O ovom udruženju, njegovom načinu rada i oblicima podrške zainteresovanim stranama, govorila je generalni sekretar Ivana Simić. Najvažnija polja aktivnosti Serbia organica-e su aktivnosti u izradi strateških dokumenata i saradnja sa relevantnim institucijama, edukativne aktivnosti, promotivne i marketinške aktivnosti, informisanje, izdavaštvo, različiti oblici podrš-

Održan skup posvećen organskoj proizvodnji

ke članstvu i podrška izvozniciima. Metod savetodavnog rada prilikom uvođenja proizvođača u organsku proizvodnju predstavio je dr Vladan Ugrenović, direktor Instituta "Tamiš". Šta je organska proizvodnja, koje činjenice uzeti u obzir prilikom donošenja odluke o pokretanju organske proizvodnje, koje su kritične tačke i kako ih prevazići, neka su od pitanja kojima se bavi ovaj institut u kontekstu pružanja pomoći potencijalnom proizvođačima. Takođe, pitanja o periodu konverzije, oblicima prerade, udruživanju, posete sajmovima, seminarima, sertifikaciji u osnovi su pružanja savetodavnih usluga ovog instituta.

Kontrola i Sertifikacija organske proizvodnje

Kontrolne organizacije koje su dobile ovlašćenje od Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede za kontrolu i sertifikaciju organske proizvodnje u 2014. godini su:

1. "Control Union Danube" iz Beograda,
2. "Ecocert Balkan" iz Beograda,
3. "Etiko Panonija" iz Novog Sada
4. "Organic Control System" iz Subotice
5. "Suolo E Salute Balkan" iz Beograda
6. "TMS CEE" iz Beograda

Gajenje mahunarki po organskim principima - 2. deo

Veliki agrotehnički značaj mahunarki

U mahunarke ili leguminoze ubrajaju se soja, boranija, grašak, kikiriki, bob, vigna, metarska boranija, naut (leblebija), sočivo, pasulji - mnogocvetni, patuljasti, azuki, mungo, lima... Od njihovih mahuna i zrna pripremaju se razna ukusna jela, a neke se koriste i kao stočna hrana i zelenišno đubrivo.

Mahunarke su veoma značajne i sa stano-
višta agrotehlike. Naime, bakterije azo-
tofiksatori koje se nalaze u kvržicama na
korenu obogaćuju zemljište azotom, jer
ga vezuju iz vazduha, što se odražava na
znatnu uštedu đubriva neophodnih use-
vima koji se posle njih gaje. Zahvaljujući
tome zauzimaju posebno mesto u čistom
ili kombinovanom povrtarsko-ratarskom
plodoredu.

CRNA SOJA

Zrna crne soje (*Glycine max* L) bogata
su antioksidantima i gvožđem. Mogu ih
u ishranu uvrstiti i gojazne osobe, dopri-
nose smanjenju holesterola u krvi i rizika

od dijabetesa, a smatra se i da blagotvorno
deluju na bubrege, kožu i kosu.

Upotreba deklarisanog semena, čistoće 96,
a klijavosti minimum 75 procenata, garant
je dobrog klijanja i nicanja. Seme se pre
setve inokulira "nitraginom", "azotofik-
sinom" ili nekim drugim odgovarajućim
mikrobiološkim đubrivom. Seje se kad se
zemljište zagreje na osam do devet Cel-
zijusovih stepeni, a optimalni rok u našim
krajevima je od kraja marta do početka
maja. Razmak između redova obično je
45 ili 50 centimetara, a dubina setve tri
do pet centimetara. Na lakšim, peskovi-
tim zemljištima seje se dublje, a na težim
i hladnijim - pliće. Količina semena zavisi
od sorte, terena, kvaliteta, a pre svega kru-
pnoće.

Međuredno se usev crne soje može kulti-
virati od momenta pojave prvog troperog
lista pa sve dok biljke ne sklopi redove.
Prvo kultiviranje je najdublje (10 cen-
timetara), drugo pliće (5-7 cm) i treće
najpliće (5-6 cm). Smanjivanje dubine
potrebno je zbog načina grananja korena
crne soje. Kultiviranjem se omogućava
povećanje prinosa. Žetva počinje kada se
pojača opadanje listova, a sadržaj vlage u
zrnu dostigne 13 do 14 procenata.

CRVENI I CRNI PASULJ

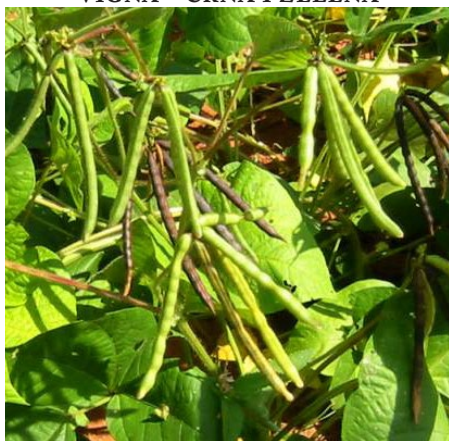
Na listi sto namirnica najbogatijih antiok-
sidantima crveni pasulj zauzima treće me-
sto. U njemu se nalaze proteini, gvožđe, B
vitamini, magnezijum i "dobar" holesterol.
Kuvani crveni i crni pasulj potpomažu
neutralisanje želudačne kiseline i time
umanjuju tegobe kod čira (ulkus) i oteža-
nog varenja (dispepsija). U našoj kuhinji
crveni pasulj se najviše koristi za pripremu
raznih salata i čilija. Crni pasulj se u svetu
najviše upotrebljava u meksičkoj kuhinji.
Setvu crvenog i crnog pasulja (*Phaseolus*
sp.) u našim uslovima najbolje je obaviti
u drugoj i trećoj dekadi aprila ili tokom
prve dekade maja. Sorte sa krupnijim se-

menom seju se kasnije. Pri tome treba koristiti samo deklarirano seme, čistoće 97, a klijavosti najmanje 70 procenata. Seme se pre setve inokulira "nitraginom", "azotofiksinom" ... Polaže se na dubinu tri do pet centimetara. Ako je zemljište lakše, seje se dublje, a pliće na hladnijim i težim.

Razmak prilikom setve obično je 50x5 centimetara. Tako se ostvaruje sklop od oko 400.000 biljaka po hektaru. Količina semena za pasulje sitnog i srednje krupnog semena kreće se od 80 do 110 kilograma po hektaru. Za pravilno klijanje i nicanje potrebno im je najmanje osam do deset stepeni.

Međuredno se crveni i crni pasulj obrađuju kao crna soja, a ubiraju kada su im mahune zrele. Biljke su tada obično ostale bez lista i sadržaj vlage u zrnu je do 18 procenata. Beru se u jutarnjim časovima, jer je tada osipanje najmanje.

VIGNA - CRNA I ZELENA

Za ishranu se upotrebljavaju zrna, izdanci i mlade mahune crne (*Vigna mungo* L) i zelene vigne (*Vigna radiata* L). Zrna se odlikuju relativno visokim sadržajem sirovih proteina (22-28 odsto) i ugljenih hidrata (više od 50), a masti imaju manje, do 1,5 procenata. Osim toga, koriste se i kao stočna hrana i zelenišno đubrivo. Zelena vigna je dobar detoksikant. Najviše se primenjuje za proizvodnju klijanaca.

Optimalna setva u našim agroklimatskim uslovima je tokom druge i treće deka-de maja. Klijavost semena treba da bude veća od 70 procenata. Inokulacija semena "nitraginom", "azotofiksinom" ili drugim odgovarajućim bakterijalnim đubrivom takođe je obavezna. Seje se na dubini dva do tri i rastojanju 50x5 centimetara, da bi se postigao sklop od 400.000 biljaka po hektaru. Za hektar je, u zavisnosti od sorte, terena, kvaliteta, krupnoće potrebno 15 do 30 kilograma semena. Najniža temperatura za pravilno klijanje i nicanje je 12 do 14 stepeni.

Prva kultivacija (ili okopavanje) izvodi se čim počnu da se raspoznaju redovi. Poslednje kultiviranje treba obaviti pre za-

tvaranja redova. Berba počinje najčešće 75 do 140 dana posle setve, u momentu kada su mahune zrele, a sadržaj vlage u zrnu 16 do 20 procenata. U vreme ubiranja mogu se videti i žute i potpuno zelene mahune na svakoj biljci. Stabljika može biti blago zelena sa zelenim gornjim listova. Da bi osipanje bilo najmanje, beru se u jutarnjim časovima, jer su mahune vlažne od rose.

Sočivo

Najčešća upotreba sočiva (*Lens esculenta* Moench.) je za pripremu ukusnih čorbastih variva. Zrna crvene, narandžaste ili žute boje pre kuvanja natapaju se u vodi, a kuvanje traje 25-45 minuta, u zavisnosti od vrste. Zeleno i smeđe sočivo pre kuvanja ne treba držati potopljeno u vodi. Kuva se 60-90 minuta i pri tome se ne raspada. Ima zaštitnu ulogu u organizmu. Najbolja je setva u prvoj i drugoj dekadi maja. Rastojanje može biti 50x5 centimetara (400.000 biljaka po hektaru), a dubina četiri do šest centimetara. Na lakšim zemljištima setva je dublja, a na težim i hladnijim plića. Za hektar je potrebno 70 do 90 kilograma deklarisanog semena (čistoća 96, a klijavost 75 procenata). Pred setvu, potrebno ga je inokulirati ("nitragin", "azotofiksin"...).

Klijanje i nicanje počinju već na 12 do 15 Celzijusovih stepeni. Korov se uništava međurednim kultiviranjem ili okopavanjem kad biljke formiraju redove. Drugo kultiviranje obavlja se 10 do 15 dana posle prvog, a treće se mora završiti pre zatvaranja redova. Bere se kada su mahune zrele, odnosno kada sadržaj vlage u zrnu dostigne 16 do 20 procenata, što je, u zavisnosti od sorte i varijeteta, 120 do 170 dana posle setve. U tom periodu, najčešće su i stabljika i mahuna suve. Berba se obavlja u jutarnjim časovima, dok su mahune vlažne od rose.

*Dr Vladimir Filipović
Institut za proučavanje lekovitog bilja
"Dr Josif Pančić" iz Beograda*

European Commission
Agriculture and Rural Development

ORGANIC FARMING

GOOD FOR NATURE,
GOOD FOR YOU.

www.organic-farming.europa.eu

"ENOLOŠKA STANICA" VRŠAC
Akreditovana laboratorija

Ul. Heroja Pinkija 49
Tel. 013/821-601; 831-792
Tel/fax: 013/821-600
www.enoloskastanica.com
info@enoloskastanica.com

Zajednica koja podržava poljoprivredu

Partnerstvo poljoprivrednika i lokalne zajednice

Zajednica koja podržava poljoprivredu (Community supported agriculture) predstavlja partnerstvo poljoprivrednika i lokalne zajednice gde se odgovornost, rizici i nagrade međusobno dele. Ovde korist imaju sve strane - poljoprivrednici mogu dobiti mnogo stabilnije i sigurnije prihode i stvaraju blisku vezu sa svojom zajednicom, a korist za potrošače je sveža i zdravstveno bezbedna hrana, osećaj povezanosti sa poljoprivrednicima koju su proizveli hranu.

U slučaju Zajednice koja podržava poljoprivredu potrošači ne traže najnižu cenu već kao kriterijum za odabir proizvoda i proizvođača koriste "solidarnost", što je u ovom slučaju vodeći princip za društveno odgovornu potrošnju što znači da je glavni razlog zašto se ljudi pridružuju u zajednice briga za proizvode koji kupuju.

Za malog proizvođača to znači da ima sigurnog kupca, da može da planira svoju proizvodnju i u smislu količine i vrste, i da na jeftiniji način, bez odlaska na pijacu ili davanja marži distributeru, može da ostvari profit i postigne samoodrživost.

U engleskom jeziku se za ovaj društveni fenomen koristi termin Community supported agriculture. Na našem jeziku to bi se dalo prevesti kao Zajednica koja podržava poljoprivredu.

Ovaj koncept saradnje proizvođača i potrošača u Evropi je prisutan od šezdesetih, a u Americu je donet iz Švajcarske 1985., dok je u Japanu začat ranih sedamdesetih godina.

U Hrvatskoj postoji desetak zajednica - Grupa solidarne razmjene, dok u našoj zemlji još uvek nismo formirali ovakve vidove zajednica.

TRGOVINSKI LANAC: PROIZVOĐAČ - KUPAC

Zajednice koja podržavaju poljoprivredu dobijaju na značaju jer predstavljaju drugačiji model trgovanja, što je posebno značajno u vreme kada mali proizvođači bivaju istisnuti pod pritiskom konvencio-

nalne proizvodnje i distribucije. Zahvaljujući Zajednici koja podržava poljoprivredu mali proizvođači mogu da prevaziđu ekonomske probleme, dostižući u isto vreme socijalnu i ekološku održivost, kroz kratki lanac trgovine i direktni marketing. Kratki lanac trgovine predstavlja alternativnu opciju, u kojoj su proizvođači i

potrošači u neposrednom kontaktu, pri čemu se preskaču uobičajeni koraci u trgovinskom lancu.

Kada su u pitanju Zajednice koja podržavaju poljoprivredu, kvalitet proizvoda obično se oslanja na organsku i lokalnu - tradicionalnu proizvodnju, što povlači i vrednosti kao što su društveni razvoj, pristup svežoj hrani, smanjeni put hrane (odnosi se na transport proizvoda, koji osim direktnog uticaja na svežinu i kvalitet, ima i na emisiju ugljen-dioksida u atmosferu prilikom transporta), kao i kontrolu prometa i prerade proizvoda od strane proizvođača.

KAKO SE STVARA ZAJEDNICA

Potrošač koji su zainteresovani za tradicionalno gajeno ili organsko povrće i voće, konzumiraju određenu količinu mesa, jaja, sira, nedeljno/mesečno i žele da znaju odakle potiču ti proizvodi, udružuju se sa drugim potrošačima i povezuju sa lokalnim proizvođačima. Grupu čine oni koji potražuju, i oni koji imaju ponudu proizvoda. Potrošači naručuju ono što im je potrebno od proizvođača, i oni im to, određenog dana u nedelji, na određeni mesto, dopremaju. Ili jedan od potrošača iz grupe odlazi po proizvode, ili već se na neki drugi način organizuju, što zavisi od dogovora unutar zajednice. Na taj način potrošači zapravo direktno ulažu u poljoprivredu, utiču na nju i pomažemu njen razvoj. I to tačno tamo gde je najkrhkija - kod malog proizvođača.

RAD ZAJEDNICE KOJA PODRŽAVA POLJOPRIVREDU

Ne postoji jedinstvena organizacija Zajednice koja podržava poljoprivredu, ona je okvir koji inspiriše zajednice da rade sa svojim lokalnim poljoprivrednicima, stoga

je na ljudima da pronađu najbolji način organizacije rada za sebe i svoju zajednicu. Zajednice mogu, na primer, da:

Korist za lokalnu zajednicu:

- potrošači dobijaju svežu hranu iz poznatog izvora,
- ekološke prednosti jer hrana u ovom slučaju prelazi kraći put, manje je pakovanja i ekološki senzitivnija obrada, dobrobit životinja je poboljšana,
- veća stopa zaposlenosti u lokalnoj zajednici, veći deo prerade se uradi na lokalnom nivou, konzumacija na lokalnom nivou kao i cirkulacija novca,
- edukacija ljudi sa aspekta raznovrsne hrane, načina proizvodnje i troškova,
- mogućnost uticanja na lokalnu životnu sredinu i podsticanje održive proizvodnje.

Korist za poljoprivrednike:

- sigurniji prihod koji omogućava poslovno planiranje i pruža više vremena za fokusiranje na poljoprivredu,
- preko direktne prodaje kupcima postiže se bolji prihod i dobija pristupačnija cena za proizvode poljoprivrednika,
- veća uključenost u lokalnu zajednicu, mogućnost posrednog odgovora na zahteve kupaca,
- dobijanje pomoći u radnoj snazi i planiranje inicijativa za budućnost.

- uzgajaju povrće za članove za podmirenje njihovih nedeljnih potreba tokom cele

dobijati u vidu sira,

- pomognu u vođenju organskog gazdinstva i u prodavnici na gazdinstvu,
- iznajmljuju parcelu na imanju na kojoj će se gajiti povrće za potrebe članova,
- dobijaju lokalno ispečen hleb,
- dobijaju mesečno sledovanje organskog mesa

POLJOPRIVREDNICI MOGU DA:

- proizvode povrće ili meso za grupu članova koji plaćaju unapred,
- dobijaju pomoć u sejanju, pleveljenju, berbi i pakovanju od strane entuzijastičnih članova,
- dobijaju mogućnost održavanja društvenih događaja na gazdinstvu,
- dobijaju finansijsku podršku od zajednice koja unapred plaća svoje proizvode.

- sponzorišu sadnju jabuka i berbu,
- investiraju u kupovini krava, a kamatu

"Moba" – za sprečavanje daljeg propadanja srpskog sela

Danas, kada je srpsko selo u veoma teškom stanju, zapušteno i napušteno, potrebna je veoma velika, istrajna i dosledna moba, kako bi se sprečilo dalje propadanje i krenulo putem oporavka. U prethodnih 13 godina rad Regionalnog centra za razvoj sela "Moba" iz Ljiga uglavnom je bio okrenut razvoju sela odnosno nerazvijenih područja, kojih je u Srbiji oko 80 procenata. "Moba" je i jedan od osnivača Mreže za podršku ruralnom razvoju podržan od strane Ministarstvu poljoprivrede koja je, kroz 144 kancelarije, širila misiju razvoja srpske privrede.

Suočavajući se sa učestalim problemima i slabljenjem privrede i opšte brige prema opstanku nerazvijenih područja Srbije, aktivisti Mobe bili su prinuđeni da preuzmu širok spektar aktivnosti u cilju poboljšanja stanja.

Između ostalih, predstavljen je novi koncept razvoja – "Srpska Magaza". Koncept ima za cilj da unapredi konkurentnost poslovanja u seoskim sredinama u Srbiji uspostavljanjem novog modela za povezivanje proizvodnje, promocije i prodaje proizvoda i usluga seoskih gazdinstava i jačanje ponude u seoskom turizmu. Čitav koncept baziran je na predstavljanju tradicije kroz graditeljstvo, proizvode i zajednički rad (mobu), a u svrhu podsticanja poljoprivredne i zanatske proizvodnje, dodavanja vrednosti postojećem asorti-

manu proizvoda i obezbeđivanja stalnosti ponude.

Spajanjem savremenog i tradicionalnog, ideja koncepta "Srpska magaza" je da se tržištu ponudi nešto novo i praktično. Magaza je već zauzela prostor na internetu kao multimedijalna platforma za one koji bi da se vrata na selo, za one koji već žive na selu, za one koji hoće da se odmaraju na selu, za one koji žele da kupe zdrave i ukusne poljoprivredne proizvode sa sela, kao i za one koji žele lepo dizajnirane suvenire i predmete za kuću, porodicu i prijatelje, stvarane u radionicama starih zanata.

Razrađena je mobilna platforma kao ideja i mogućnost koja predstavlja potpuno novu inovativnu tehnologiju u Srbiji vezanu za promociju i plasman proizvo-

da primenom IT tehnologija. Unosom domaćinstva u bazu i mape stiče se više mogućnosti - od promocije, direktne prodaje do mogućnosti da svako ko je na putu kroz Srbiju zna šta ima u njegovom okruženju i koje proizvode i usluge može tamo očekivati.

U svakodnevnom kontaktu sa korisnicima ovog servisa primećena je potreba da se više predstave i proizvođači organske hrane. U tom smislu, u planu je saradnja sa Nacionalnom asocijacijom za razvoj organske proizvodnje "Serbia organica". Ovim putem pozivamo sve članove Serbia Organike da se jave ako su zainteresovani da se nađu u bazi Mobe.

*Dragan R. Sajić
Domaćin Srpske Magaze*

Isplanirajte novu povrtarsku sezonu

Za vredne baštovane ovo je vreme predaha od poslova na otvorenom, ali i period kada se sumiraju rezultati prethodne sezone i prave planovi za narednu. Uvek planiranje treba započeti sa izborom kultura i potrebnim količinama. Kada na papir stavite šta želite da gajite i koliko vam kilograma treba, lako ćete preračunati kolika vam je površina za to potrebna.

Nakon toga pristupite planiranju setvi i sadnje. Prilikom planiranja voditi računa o plodoredu, glavnim i sporednim kulturama kao i mešovitoj setvi i sadnji. Smena povrća na leji od proleća do jeseni doprinosi boljoj iskorišćenosti baštenskog prostora i hraniva kao i kontroli bolesti i štetočina.

POVRTNJAK NA OSUNČANOM I OCEDNOM MESTU

Podsećamo da povrtnjak treba postaviti na osunčano i ocedno mesto. Zemljište koje se rano zagreva u proleće doprinosi ranoj setvi i rasađivanju, a samim tim i ranijoj berbi. Pre nego se pristupi izradi leja, setvi i rasađivanju, potrebno je pripremiti zemljište. Podsećamo vas i da su klasične leje najčešće široke 120 cm, a rastojanje između njih je oko 30 cm. Nemojte štedeti na stazama jer ćete bezbroj puta njima dovoziti kompost ili odvoziti biljne otpatke. U proleće, kada je zeleniša malo, treba iskoristiti svaki sunčan dan za radove u bašti kako bi se što pre ubrali mladi luk, salata, rotkvice...

Snežana Ognjenović

Vrsta povrća	Prinos	Vrsta povrća	Prinos
Beli luk	0,5-1 kg/m ²	Lubenica	2-6 kg/m ²
Blitva	2-4 kg/m ²	Paprika	2,5-5 kg/m ²
Boranija	0,8-1,5 kg/m ²	Paradajz	3-10 kg/m ²
Brokola	1,5-3 kg/m ²	Paštrnjak	2-5 kg/m ²
Celer	2,5-3,5 kg/m ²	Peršun	2,5-4,5 kg/m ²
Crni luk mladi	1-2 kg/m ²	Plavi patlidžan	3-5 kg/m ²
Lukovice	2-4 kg/m ²	Praziluk	4-8 kg/m ²
Dinja	1-4 kg/m ²	Rotkvice	0,8-1,2 kg/m ²
Grašak	0,5-1 kg/m ²	Salata	1-3 kg/m ²
Karfiol	1,5-3 kg/m ²	Spanać	1-2,5 kg/m ²
Keleraba	1-5 kg/m ²	Tikve	1,5-4 kg/m ²
Kelj	1-3 kg/m ²	Tikvice	1,5-4 kg/m ²
Kelj-pupčar	1,5-3 kg/m ²	Šargarepa	2,5-6 kg/m ²
Krompir	2-4 kg/m ²		
Kupus	3-5 kg/m ²		

Novo izdanje knjige "Organska bašta"

Iz štampe je izašla knjiga "Organska bašta", četvrto, dopunjeno izdanje priručnika za bio-baštovane "Gajenje povrća s ljubavlju" koji se prvi put pojavio u prodaji davne 1996. godine kao samostalno izdanje autora Snežane Ognjenović.

Danas je sve više zainteresovanih za podizanje sopstvene bašte i gajenje zdravog povrća i voća. Za njih, ova knjiga predstavlja svojevrsni vodič kroz organsko bašovanstvo i daje odgovore na brojna

pitanja o planiranju okućnice i povrtnjaka, setvi i sadnji, plodoredu, uticaju Meseca na rast povrća, ishrani biljaka, zaštiti kao i gajenju povrća, voća, začinskog bilja i ukrasnih vrsta.

Format knjige je A5, obim 192 strane, 32 kolorne strane. Knjigu možete poručiti na: office@serbiaorganica.org i snezaognjenovic@gmail.com ili putem telefona: 069 350 4224.

The Role of Family Farming in Meeting the Food Security Challenge

International Year of Family Farming

2014. - Međunarodna godina porodičnih gazdinstava

Nakon duže kampanje koja je stekla podršku 360 organizacija na pet kontinenta, 66. Generalna Skupština Ujedinjenih Nacija zvanično je proglasila 2014. godinu kao Međunarodnu godinu porodičnih gazdinstava - International Year of Family Farming (IYFF 2014).

Međunarodna godina porodičnih gazdinstava ima za cilj da podigne profit poljoprivrednih gazdinstava i manjih poljoprivrednika fokusirajući pažnju sveta na njene značajne uloge u iskorenjavanju gladi i siromaštva, pospešujući bezbednost hrane i ishrane, poboljšanje životnog standarda, upravljanje prirodnim resursima, zaštiti okruženja, i postizanju održivog razvoja, posebno u seoskim područjima. Prema saopštenju iz Njujorka, cilj je da se

u 2014. godini promeni položaj poljoprivrednih porodica i da se one pozicioniraju u centru poljoprivrednih, ekoloških i socijalnih politika u nacionalnim programima tako što će se identifikovati nedostaci i mogućnosti koje dovode do promovisanja veće jednakosti i uravnoteženog razvoja. Tokom 2014. godine na nacionalnom, regionalnom i globalnom nivou će se raditi na povećanju svesti i razumevanja izazova sa kojima se suočavaju mali proizvođači i pomoći da se identifikuju efikasni načini za podršku porodičnim gazdinstvima.

Porodično gazdinstvo obuhvata sve poljoprivredne aktivnosti porodice, kao i nekoliko oblasti ruralnog razvoja. Porodična gazdinstva su način organizovanja poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, proizvod-

nje kojom upravlja i rukovodi porodica i pretežno se oslanja na radnu snagu unutar same porodice, koja uključuje i muškarce i žene. I u razvijenim, kao i u zemljama u razvoju, porodično gazdinstvo je dominantna forma poljoprivrede u sektoru proizvodnje hrane smatraju u Organizaciji UN za hranu i poljoprivredu - FAO.

Moskva:

Prva međunarodna izložba za organsku industriju

Međunarodni ECO festival "Zelena jabuka" prva je međunarodna izložba organskih proizvoda i organske poljoprivrede u Rusiji. ECO festival se održava od 24-26. aprila sledeće godine u Moskvi. Festival organizuje Biovita, ruska trgovačka kompanija, a podržava Ruska privredna komora.

Težnja ECO festivala je da pospeši rast ruskog organskog tržišta i da se ono poveže sa evropskom organskom zajednicom. Učešćem u ECO festivalu strani preduzetnici dobijaju jedinstvenu priliku da se povežu sa ruskim organskim tržištem i potencijalnim poslovnim partnerima, do organizatori pozivaju stručnjaci i profesionalci da održe predavanja iz svojih domena. Na ECO festivalu će se, pored komercijalne izložbe, organizovati okrugli sto i konferencija o aktuelnim temama koje se

tiču organske poljoprivrede i organskog tržišta u Rusiji.

Sastanak organskog tržišta će biti deo ECO festivala na kojem će se direkto povezati evropske kompanije sa potencijalnim ruskim uvozniciima i distributerima.

Ovaj festival je namenjen preduzetnicima, kompanijama, organizatorima, proizvođačima, prerađivačima, uslužnim delatnicima, trgovcima i svima koji su zainteresovani za rusko organsko tržište ili organsku poljoprivredu u Rusiji.

Voće i povrće, španski organski ambasadori

Zahvaljujući trudu španskih poljoprivrednika i prerađivača, potrošači organsku proizvodnju povezuju sa visokim kvalitetom i zdravom hranom, a ništa bolje ne predstavlja kvalitet španske organske proizvodnje na međunarodnom tržištu od organskog voća i povrća.

Pored nutritivne vrednosti, povrtarski proizvodi uopšte, a posebno organski, postali su jedan od modernih poljoprivrednih motora, važan izvor bogatstva u ruralnim područjima Španije i važan generator zapošljavanja. Ovaj sektor je takođe poznat kao predmet istraživanja, razvoja i inovacija, tražnje i primene novih rešenja u kontroli štetočina, u automatizaciji infrastrukture, pakovanju i uspešnim tržišnim formulama za potrošače, kao i poboljšanju logistike.

Organsko voće i povrće su visoko kvalitetni proizvodi, uglavnom plasirani na tržište kao sirovine, gde je svežina najvažniji marketinški atribut.

Trenutno, sektor voća i povrća čine najveći deo poljoprivredne proizvodnje u Španiji. Tokom prošle godine ovaj sektor je postepeno povećao udeo u poljoprivredno-prehrambenoj proizvodnji i ima stratešku ulogu u španskoj ekonomiji. Španija je drugi proizvođač konvencionalnog voća i povrća posle Italije i najveći evropski izvoznik. Španski sektor voća i povrća je na prvom mestu po poljoprivrednom izvozu i peti u ukupnom izvozu iz Španije, a u 2011. izvezeno je oko 10.5 miliona tona u vrednosti od 8.600 miliona evra.

U domenu organske proizvodnje, prema podacima objavljenim od strane španskog Ministarstva poljoprivrede, hrane i životne sredine, u 2012. godini organsko povrće je uzgajano na 10.235 hektara, 4.869 ha je bilo pod voćem i orašastim plodovima od

ukupnih 98.272 ha pod voćem i povrćem u Španiji. Ovo Španiju stavlja na čelo prema broju hektara pod ovim kulturama u Evropi. Andaluzija, Mursija i Kastija-La Manča su španske zajednice sa najvećom površinom pod organskim voćem i povrćem. Zbog važnosti ovog sektora u Andaluziji i Kastij-La Manči, udruženje Ekovalia je razvilo posebne akcije namenjene promociji organskog voća i povrća iz ovih regiona kroz podržavanje učešća i promocije kompanija voća i povrća i njihovih proizvoda na komercijalnim sajmovima i putem kampanja, na nacionalnom i međunarodnom nivou.

Industrija organskog voća i povrća takođe ima značajan broj učesnika. U 2012. Ministarstvo je nabrojalo 1.297 kompanija uključenih u rukovanje i skladištenje voća i povrća.

Zdrav "organski" rast u Finskoj

Prema finskoj organskoj asocijaciji "Pro Luomu", prodaja organske hrane u 2012. godini u Finskoj je povećana za 24 procenata - na 202 miliona evra. Prodaja je povećana za 46 procenata u 2011. (u poređenju sa 2010. godinom). Ove godine se očekuje pad rasta za 10 procenata, usled slabe ekonomske situacije.

Finska maloprodaja u proseku nudi između 1.500 i 2.000 organskih proizvoda, od kojih je oko 60 procenata domaćeg

porekla. Na organsku hranu otpada 1,6% od ukupne prodaje hrane u Finskoj.

Najvažniji organski proizvod je mleko, a postoji rast tražnje za organskim mesom i mesnim prerađevinama. U nekim grupama proizvoda, kao što su jaja, udeo tržišta je blizu 10 procenata.

Organsko pivo u maloprodaji u Finskoj je povećano za više od trećine od jula 2012. do juna 2013. Veliki porast je nastao usled lansiranja organskog piva

mnogih finskih pivara.

Posle mnogo godina zaostajanja za nordijskim komšijama, prodaja organske hrane se pospešila u Finskoj. Potražnja izgleda ne ide u korak sa ponudom, jer je mnogo organskih proizvoda uvezeno iz susednih zemalja. I dalje stoje pitanja o tome koliko će još trajati ovaj dvocifreni rast i da li će finske kompanije nastaviti da investiraju u proizvodnju organske hrane.

**Serbia
organica**

НАЦИОНАЛНА
АСОЦИЈАЦИЈА
ЗА ОРГАНСКУ
ПРОИЗВОДЊУ

O nama

Nacionalna Asocijacija Serbia Organica je krovna organizacija koja udružuje celokupan sektor organske poljoprivrede na teritoriji Republike Srbije.

Serbia Organica je nevladina, nezavisna i neprofitna organizacija.

Serbia Organica je član međunarodnih organizacija IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements) i AVALON (Fondacija za unapređenje održivog ruralnog razvoja Centralne i Istočne Evrope).

Serbia Organica je strateški partner državnim i inostranim institucijama u cilju usklađivanja i koordinacije razvoja organske poljoprivrede u Srbiji.

Organska proizvodnja – Naše aktivnosti

Asocijacija svojim aktivnostima doprinosi realizaciji Nacionalnog Akcionog Plana za razvoj organske proizvodnje u Srbiji.

Asocijacija učestvuje u kreiranju zakonske regulative i pravilnika o organskoj proizvodnji.

Asocijacija edukuje proizvođače, prerađivače kao i potrošače o organskoj proizvodnji i organskim proizvodima.

Asocijacija se zalaže za dobijanje olakšica za članove Asocijacije pri nabavci semenskog i sadnog materijala kao i sredstava za ishranu i zaštitu bilja dozvoljenih u organskoj proizvodnji.

Asocijacija organizuje učešće naših članova na sajmovima i izložbama u zemlji i inostranstvu (BIOFACH 2010., 2011. i 2012. u Nirnbergu).

Asocijacija organizuje studijske posete članovima Udruženja.

Organska proizvodnja Posao budućnosti

Jedan od glavnih ciljeva Asocijacije je pružanje neophodne, stručne, pomoći proizvođačima zainteresovanim za organsku proizvodnju.

Ukoliko želite da unapredite svoje znanje i posao pridružite nam se i postanite

ČLAN

Nacionalne Asocijacije

Kao članu Asocijacije na raspolaganju su vam:

- Informacije o organskom sektoru,
- Baza podataka „Ko je ko – Baza organske poljoprivrede Srbije“,
- Informacije o organskoj proizvodnji,
- Informacije o sredstvima za proizvodnju,
- Informacije o sertifikaciji i popustima prilikom sertifikacije,
- Informacije o podsticajnim sredstvima za organsku proizvodnju,
- Informacije o tržištu organskih proizvoda,
- Povoljnija nabavka semena i sadnog materijala,
- Informacije o kreditima,
- Pomoć pri sklapanju ugovora za plasman proizvoda,
- Promocija kroz Bilten Asocijacije „Organske novosti“,
- Promocija putem sajta Asocijacije,
- Popust pri kupovini literature,
- Popust na kotizaciju za seminare i predavanja,
- Popust na studijska putovanja i ekskurzije,
- Popusti za učestvovanje na sajmovima.

Serbia Organica

Molerova 29a, 11000 Beograd

Kancelarija:

„Domaći dućan“

Pijaca Zeleni venac, lokal br.6

Tel/fax +381 11 3283 085

+381 65 855 68 68

e-mail: office@serbiaorganica.org

www.serbiaorganica.org

